PAKOLAISNEUVONTA

Eduskunnan hallintovaliokunnalle
19.11.2018

Asia: U 96/2018 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta direktiiviksi jäsenvaltioissa sovellettavista yhteisistä vaatimuksista ja menettelyistä laittomasti oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten palauttamiseksi (uudelleenlaadittu)

Pakolaisneuvonta ry:n lausunto

Pakolaisneuvonta kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnalle U-kirjelmästä paluudirektiiviin liittyen.

Paluudirektiivin uudelleen laatimisen tarkoituksena on komission mukaan nopeuttaa palauttamismenettelyjä, niveltää turvapaikka- ja palauttamismenettelyt tehokkaammin yhteen ehkäistä palautettavien henkilöiden pakenemisen vaaraa, kuitenkaan vaarantamatta yksilöiden perustavanlaatuisia oikeuksia.

On kestämätöntä, että kiireellä uudelleen laaditaan direktiiviehdotus, joka nojautuu ratkaisevasti menettelyasetukseen, jonka sisällöstä tai läpimenosta ei ole varmuutta.

Tällaisenaan direktiiviehdotus tekee EU-lainsäädännön tulkinnan entistäkin vaikeammaksi. Ehdotetut toimenpiteet ovat tavoitteisiinsa nähden ristiriitaisia, erityisesti rajoittaessaan ensisijaiseksi ja toivottavaksi ratkaisuksi pitkään esitettyä omaehtoista tai ns. vapaaehtoista paluuta, kannustaessaan lisärajoituksin ja suorastaan rangaistuksin hakijoita pikemminkin välttelemään viranomaisia. Esitys puuttuu voimakkaasti yksilöiden perustavanlaatuisiin oikeuksiin - esimerkiksi säilöönottoa helpottamalla ja säilössäpitämisaikoja pidentämällä sekä heikentämällä yksilöiden mahdollisuuksia tehokkaiden oikeussuojakeinojen käyttöön.

Perusoikeuksien rajoittamisen vuoksi asia tulisi käsitellä myös perustuslakivaliokunnassa. Lisäksi keskeisten toimijoiden kuten yhdenvertaisuusvaltuutetun ja tuomioistuinten tulee antaa oma näkemyksensä direktiivin toteuttamiskelpoisuudesta ja sen vaikutuksesta yksilöiden, erityisesti turvapaikanhakijoiden, oikeusturvaan.

Pakolaisneuvonta katsoo, että direktiiviluonnos on vaikutusten arvioinniltaan puutteellinen ja se voimaan tullessaan vaarantaisi erityisesti turvapaikkaa hakeneiden oikeusturvan ja kasvattaisi ehdottoman palautuskiellon loukkaamisen riskiä.

Pakolaisneuvonta ry
Kaisaniemenkatu 4 A
00100 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi

Pakenemisen vaara

- Kannatettavaa ehdotuksessa on yksilöllisen riskiarvion tekeminen, mutta tämä ei voi perustua ehdotuksen kaltaiseen laajaan kriteeriluetteloon, jonka piiriin käytännössä kuuluu suuri osa turvapaikanhakijoista tai paperittomaksi jossain vaiheessa joutuneista ihmisistä.
- Ehdotus johtaisi säilöönoton huomattavaan yleistymiseen.

Yhteistyövelvoite

- Yhteistyövelvoite edellyttää, että kolmansien maiden kansalaiset myös tietävät velvoitteestaan, ts. se velvoittaa ennen kaikkea viranomaisia kertomaan mahdollisesti palautettaville velvollisuuksistaan
- Määräyksessä yhteistyövelvoitteesta ei selviä mitenkään, mikä osoittaa riittävää yhteistyötä kolmannen kansalaisen osalta.
- Turvapaikanhakijataustaisia ei voi esimerkiksi velvoittaa kääntymään oman maansa viranomaisten puoleen kesken valitusprosessin (esimerkiksi Suomessa hallinto-oikeuden käännyttämispäätös on täytäntöönpanokelpoinen ellei KHO erikseen määrää täytäntöönpanokiellosta vaikka valitusprosessi on käytännössä kesken).

Palauttamispäätöksen tekeminen laillisen oleskelun lopettamisen yhteydessä

- Ei vaikuttaisi Suomen nykyiseen käytäntöön tehdä palauttamispäätös kielteisen turvapaikka- tai oleskelulupapäätöksen yhteydessä, mutta rajoittaisi viranomaisen harkintavaltaa tarpeettomasti nykyiseen verrattuna.

Vapaaehtoinen poistuminen

- Direktiiviehdotus supistaa mahdollisuutta omaehtoiseen tai vapaaehtoiseen paluuseen vaikka se olisi kaikkien osapuolten kannalta inhimillisempi ja taloudellisempi vaihtoehto. Käytännössä esitys tarkoittaa, että yhä useampi joudutaan palauttamaan pakkotoimin, mikä on ristiriidassa Suomen aiemmin korostaman linjan kanssa.
- Minimiaika vapaaehtoiseen poistumiseen valmistautumiseen tulisi olla 30 päivää.

Maasta poistuttaessa tehtävien rajatarkastusten yhteydessä määrätyt maahantulokiellot

- Maahantulokiellon määräämisen uhka maasta poistuttaessa voisi ennalta ehkäistä laittomasti EU-maissa oleskelevien poistumista omaehtoisesti.
- Kyseessä olisi tavallaan jälkikäteen määrätty rangaistus asiasta, joka ei enää ole ajankohtainen (laittomasti maassa oleskellut on jo poistumassa).

Pakolaisneuvonta ry
Kaisaniemenkatu 4 A
00100 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi

Palauttamisen hallinta

- Valtioneuvostokin on kiinnittänyt huomiota tietosuojakysymyksiin.
- Keskeistä on varmistaa, ettei turvapaikkaa hakeneiden lähtömaiden viranomaiset saa missään vaiheessa tietoa hakemisesta.

Oikeussuojakeinot ja muutoksenhaku

- Direktiiviehdotus heikentäisi erityisesti turvapaikanhakijoiden oikeusturvaa
- Ottaen huomioon palautuskiellon ehdottomuus, hakijoiden valitusmahdollisuus ja perusoikeuskirjassakin turvattua oikeutta tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin tulisi pikemminkin vahvistaa nykyisestä.

Säilöönotto

- Säilöönoton perusteita ei tule entisestään laajentaa (esimerkiksi pakenemisen vaaran kriteereiden käyttöönotolla), eikä säilöönotto saa missään olosuhteissa kestää yli 12 kuukautta.
- Tavoitteena tulisi olla vähentää säilöönottoa esimerkiksi kehittämällä vaihtoehtoja äärimmäisen kalliille ja lähtökohtaisesti epäinhimilliselle hallinnolliselle vapaudenriistolle.

Rajamenettely

- Turvapaikanhakijoiden oikeusturvan vaarantava rajamenettely ei toistaiseksi ole käytössä kaikissa jäsenmaissa, esimerkiksi Suomessa. Direktiiviehdotus tällaisenaan edellyttäisi jäsenvaltioita luomaan paluumenettelyn rajamenettelyä varten, vaikka on edelleen epävarmaa, tuleeko menettely pakolliseksi, ts. eteneekö menettelyasetus.
- Direktiiviehdotuksessa tällaisenaan esitetty menettely laillistaisi ja säännönmukaistaisi pitkäaikaisen säilöönoton ja vaarantaisi turvapaikanhakijoiden oikeuden tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin.
- Direktiivissä on taattava kaikille hakijoille tehokkaat oikeussuojakeinot eli kohtuulliset valitusajat ja asiantunteva oikeusapu.

Pia Lindfors
toiminnanjohtaja
Pakolaisneuvonta ry

Pakolaisneuvonta ry
Kaisaniemenkatu 4 A
00100 Helsinki
Puh (09) 2313 9300
Faksi (09) 2313 9310
pan@pakolaisneuvonta.fi